

Sosialismi, anarkismi ja feminismi

Carol Ehrlich

1977

Sisältö

Radikaalifeminismi ja anarkistinen feminismi	7
Käytännöstä	8
Situationismi ja anarkistifeminismi	13
Naiset ja tavaratalous	14
Naiset ja speaktaakkeli	16
Suomentajien huomautuksia	18

”Olla nainen kapitalistisessa yhteiskunnassa. Vituttaa: työ, laskut, aviomies (tai entinen aviomies), lasten koulu, kotityöt, kauniina oleminen tai se ettei ole kaunis, se että katsotaan tai se ettei katsota (ja joka tapauksessa se ettei kuunnella) jne. Jos näitä asioita miettii, sitä miten ne sopivat yhteen ja minkä on muututtava, ja sen jälkeen yrittää löytää sanoja pitämään näitä ajatuksia tiivistetysti koossa, on miltei väistämättä tullut päätyneeksi ’sosialistiseen feminismiin’.”¹

Monet naiset ovat ’päätyneet’ sosialistiseen feminismiin etsiessään ratkaisua seksismin hellit-
tämättömään ongelmaan. Tämän voi päätellä lukuisista merkeistä. ’Sosialismi’ (kaikkine häm-
mästyttävän monine muotoineen) on nykyisin suosittua monien ihmisten keskuudessa, koska
sillä on niin paljon tarjottavanaan: se on työläisille merkityksen antaja; se on vallankumouksel-
linen teoria, joka antaa suuntaa ihmisille (olivatpa he lukeneet sitä tai eivät); se tarjoaa eläviä
esimerkkejä teollisuusvaltioista, jotka rakentuvat eri tavalla kuin USA ja sen satelliittivaltiot.

Sosialismi viehättää monia feministejä, koska se lupaa taloudellisen epätasa-arvon päättymis-
tä työläisnaisille. Edelleen niille naisille, jotka pitävät feminismiä liian kapea-alaisena jotta se
pystyisi lopettamaan kaikkia olemassaolevia epätasa-arvoisuuksia, sosialismi lupaa feminismin
avartumista, varoen kuitenkin miedontamasta sen radikaalia perspektiiviä.

Naisilla on siis hyviä syitä pohtia, onko ’sosialistisessa feminismissä’ poliittisena teoriana jär-
keä. Sosialistiset feministit vaikuttavat järkeviltä ja radikaaleilta – ainakin monet heistä tuntevat
voimakasta antipatiaa reformistisia ja solipsistisia sudenkuoppia kohtaan, joihin yhä kasvava
määrä naisista näyttää kompastuvan.

Amazonin kansakunta voimakasraajaisine matriarkka-armeijoinen ratsastamassa kohti au-
ringonlaskua on meille epäromanttisemmille tyypeille epätodellista, mutta harmitonta kuvitte-
lua. Nykyinen pakkomielle Suureen Jumalattareen ja muihin palvonnan kohteisiin, noituuteen,
magiaan ja psyykkisiin ilmiöihin on jo vakavampi juttu.² Koska olen yhteiskunnan rakenteiden
muuttamisesta kiinnostunut feministi, pidän tällaista kaikkea muuna kuin harmittomana.

Ensinnäkin: Yli 1400 naista osallistui huhtikuussa 1976 Bostonissa järjestettyyn naisten hen-
gelliseen konferenssiin, jossa keskityttiin pääasiassa ylläoleviin asioihin. Eikö messuamiseen, vii-
meisimmistä pakana-aatteista jutusteluun ja napatanssi- ja kuukautisrituaalityöpajoihin osallis-
tumiseen käytettyä energiaa olisi voinut pistää johonkin parempaan ja feministisempään tarkoi-
tukseen?

Toiseksi: Ainakin yhden feministisen sanomalehden uutisen mukaan joukko noitia yritti levi-
toida Susan Saxon³ vapaaksi vankilasta. Jos he tosiaan luulivat sillä tavoin vapauttavansa Saxon,

¹ Barbara Ehrenreich, ”What is Socialist Feminism?”, *WIN Magazine* (June, 1976), 4.

² Vaikka olisikin joutunut ’suuren jumalattaren’ koettelemaksi, sen ei tarvitse välttämättä tarkoittaa vastakoh-
taa vallankumoukselliselle toiminnalle. Päinvastoin. Naiselta on patriarkkaalisessa yhteiskunnassa viety hänen seksua-
alisuutensa, hänen luovat voimavaransa ja hengellisyytensä. Hänet on vieraannutettu itsestään, sisaristaan ja äidis-
tään. Monille naisille suuri jumalatar symbolisoi naista, joka hän itse oli matriarkaatin aikana, jolloin seksuaalisuus,
luomisvoima ja hengellisyys olivat osa naisen kokonaisuutta. Patriarkaatti rakentuu isänpalvonnalle ja äitivihalle.
(Pia Laskar ja Monica Sjöo, 1980; teoksen Pia Laskar (toim.): ”Anarkafeminism” mukaan s. 90-91 viite 1.)

³ Susan Saxe on lesbolainen feministi, joka meni maan alle jouduttuaan epäillyksi erilaisista aseellisista toimista
amerikkalaisen Vietnamin sodan vastaisen liikkeen yhteydessä. Hänet pidätettiin vuonna 1975 ja tuomittiin mm. pank-
kiryöstöstä ja ”yleisvaarallisesta hävityksestä” (valtion omaisuuden tuhoamisesta) kolmeksi vuodeksi vankeu-
teen. Ennen kiinnijoutumistaan FBI oli etsintäkuuluttanut Saxon yhtenä USA:n kymmenestä vaarallisimmasta rikolli-
sesta. FBI käytti häntä ja Kathy Poweria (toinen maanalainen aktivisti) tekosyynä tehdäkseen ratsioita feministien ja
lesbojen kollektiiveihin sekä yritti painostaa naisilta tietoja kollektiivin aktiviteeteista voidakseen siten – niin sanot-
tiin – napata etsintäkuulutetut. Kahdeksan naista heitettiin vankilaan sen vuoksi, että he olivat kieltäytyneet yhteis-

niin siinä tapauksessa heiltä puuttui täysin käsitys patriarkaalisesta sorron realiteeteista. Jos se taas oli tarkoitettu kevyeksi herjanheitoksi, niin miksei kukaan nauranut?

Reformismi on paljon suurempi uhka naisten intressien kannalta kuin eriskummalliset psyykkiset temput. Tiedän, että 'reformisti' on haukkumasana, jota voidaan käyttää tavoilla, jotka eivät ole sen enempää vilpittömiä kuin hyödyllisiä: pääasiassa osoittamaan omaa ideologista puhtautta tai sitten väittämään, ettei *minkäänlainen* konkreettinen poliittinen toiminta ole tekemisen arvoista, koska siinä voidaan "mennä systeemiin mukaan". Vastavetona tällaiseen ovat jotkut feministit väittäneet vakuuttavaan sävyyn, että oikeanlaiset reformit voivat olla radikaalin liikkeen rakennusaineita.⁴

On kuitenkin yhtä lailla olemassa reformistisia strategioita, jotka tuhlaavat naisten voimavaroja ja nostattavat suuren muutoksen odotuksia, mutta jotka ovat harhaanjohtavia ja vieraannuttavia, koska ne eivät anna mitään lupaavat. Paras (tai pahin) esimerkki on vaalit. Jotkut sosialistit (asteittaisen kehityksen mielikuvan viekoittelemina) menevät tähän ansaan. Anarkistit tietävät paremmin. Me emme voi vapauttaa itseämme epävapaudellisin menetelmin; me emme voi valita uusia poliitikkoja (ihan sama ovatko he nyt sitten sisaria) johtamaan samoja vanhoja turmeltuneita instituutioita, jotka taas vuorostaan johtavat meitä. Kun NOW:n (National Organization for Women – Kansallinen naisjärjestö) valitsijakunta – organisaation *radikaali* siipi – kehottaa naisia seuraamaan itseään "pois valtavirrasta, kohti vallankumousta" keinonaan parlamentaarinen politiikka, he menevät kaikki pahemman kerran metsään.

Parlamentaarinen politiikka on ilmiselvä ja helppo ansa. Jopa monet niistä, jotka eivät ole radikaaleja, ovat oppineet välttämään sitä. Salakavalampi ongelma on kapitalismi pukeutuneena feministisen taloudellisen vallan valepukuun. Ajatelkaa esimerkiksi FEN:iä (Feminist Economic Network – Feministinen talousverkosto). Nimi saattaa hämätä. Näennäisesti se oli vaihtoehdoisen liiketoiminnan verkosto, jonka tarkoitus oli murentaa kapitalismia sisältä käsin luomalla naisille taloudellista omavaraisuutta. Houkutteleva ajatus. FEN:n ensimmäinen suuri projekti avattiin Detroitissa huhtikuussa 1976. Sadan dollarin vuosijäsenmaksua vastaan etuoikeutetut naiset saivat uida yksityisaltaassa, juoda yksityisbaarissa ja saada alennuksia tietyistä boutique-liikkeistä. FEN maksoi naispuolisille työntekijöilleen 2,50 dollaria tunnilta. FEN:n johtaja Laura Brown julisti tämän hankkeen "feministisen taloudellisen vallankumouksen aluksi".⁵

Kun kaksi vanhaa tempua – parlamentaarinen politiikka ja trendikäs kapitalismi – nimetään 'vallankumoukseksi', on koko sana käännetty pääläelleen. Ei ole ihme, että feminismin sosialistinen haara tuntuu vallankumouksellisen tervejärkisyyden lähteeltä monista sellaisista naisista, jotka eivät halua olla noitia, alkuasukassotureita, senaattoreita tai pienkapitalisteja, vaan jotka haluavat lopettaa seksismin ja luoda toisenlaisen yhteiskunnan. Anarkistisessa feminismissä voisi piillä mielekäs teoreettinen viitekehys, mutta aivan liian monet feministit eivät joko ole koskaan kuulleetkaan siitä tai sitten he hylkäävät sen miespuolisten pomminheitäjien naisapujoukkona.

Sosialistinen feminismi tarjoaa koko joukon poliittisia koteja. Toisaalta vanhan vasemmiston siivottomia ja epämukavia kortteereita, kuten Revolutionary Communist Party (aiemmin Revo-

työstä FBI:n kanssa. Tapaus Saxe oli pääkysymys pohjoisamerikkalaisessa naisliikkeessä, koska poliisin harjoittama sorto kohdistui aktiivisiin naisiin koko maassa. (Teoksen Pia Laskar (toim.): "Anarkafeminism" mukaan, s. 91, viite 2.)

⁴ Parhaimmat kohtaamani argumentoinnit ovat "Socialist Feminism: A Strategy for the Women's Movement, by the Hyde Park Chapter, Chicago Women's Liberation Union (1972); ja Charlotte Bunch, "The Reform Tool Kit", *Quest*, 1:1 (Summer 1974), 37-51.

⁵ Polly Annan, Kana Truebloodin, C. Cordayn ja S. Tufts'n kertomukset *The Fifth Estate* (May 1976), 13, 16. 'Vallankumous' epäonnistui: FEN lopetettiin ja sen klubit suljettiin.

lutionary Union), October League ja International Workers Party. Hyvin harvat naiset pitävät niitä asuinkelpoisina. Toisaalta melkoinen joukko naisia siirtyy uudemman vasemmiston tai erilaisten autonomisten 'naisliittojen' rakentamiin rönsyileviin ja eklektisiin talouksiin, kuten New American Movementiin.

Nykyiset sosialistiset feministit ovat pyörittäneet tarmokasta ja melko tehokastakin kampanjaa värvätäkseen mukaansa ryhmiin kuulumattomia naisia. Kaavoihinsa kangistuneen vanhan vasemmiston ryhmät ovat sitä vastoin enimmäkseen torjuneet ajatuksenkin siitä, että lesbot, separatistit ja muu vaikeasti ohjailtava ja kuvioihin sopimaton feministiporukka voisi olla yhteistyössä Marxin, Trotskin, Stalinin ja Maon jalojen perillisten kanssa (joskin trotskilaiset ovat myös arvaamattomia). Monet torjuvat koko ajatuksen naisten asioista yhtään välittävästä autonomisesta naisliikkeestä. Heille sellainen merkitsee vain 'porvarillisia' (kaikkein musertavin marxilaisista haukkumasanoista) naisia 'tekemässä omia juttujaan' ja sitä paitsi se 'hajottaa työväenluokan' – näkemys, joka kantaa sen kummallisen oletuksen, että työläiset ovat tyhmempiä kuin muut. Jotkut inhoavat hysterisesti lesboja: kaikkein pahamaineisimpia ryhmiä tällä alalla ovat October League ja Revolutionary Communist Party (RCP), mutta ne eivät ole ainoita. Tässä asiassa, kuten niin monissa muissakin, lesbolaisuuden vastainen linja seuraa sosialististen maiden politiikkaa. RCP esimerkiksi julkisti 1970-luvun alussa (jolloin se oli vielä tavallinen vallankumouksellinen liitto eikä mikään puolue) kannanoton, jossa julistettiin homoseksuaalien 'rypevän loassa ja porvarillisessa dekadenssissa' ja homovapautuksen olevan työväenluokan vastaista ja vastavallankumouksellista. Kaikkia vanhan vasemmiston ryhmiä kiusaa ajatus, että 'proletariaatin' ulkopuoliset naiset voisivat olla millään tapaa sorrettuja. Työväenluokka on tietenkin hämmästyttävän joustava käsite. Vasemmiston nykykeskusteluissa työväenluokka ulottuu itse tuotannon ulkopuolisista työläisistä aina siihen valtavaan joukkoon asti, joka sisältää joka ainoan työvoimaansa palkkaa vastaan myyvän tai sellaisesta riippuvaisen henkilön. Siis melkein jokaisen meistä. (Joten Karl-setä: jos 90% USAn asukkaista kuuluu etujoukkoon, miksei vallankumous ole jo tullut?)

Nykyiset sosialistiset feministit ovat yrittäneet mitä kekseliäimmin tavoin pitää kiinni marxilais-leninistisen ajattelun ytimeä, saattaa sitä ajan tasalle ja ympätä sitä nykyiseen radikaalifeminismiin. Lopputulokset ovat toisinaan eriskummallisia. New American Movementin naiset sekä joukko autonomisia ryhmittymiä järjestivät heinäkuussa 1975 ensimmäisen kansallisen sosialistisen feminismin konferenssin. Sitä ei oltu erityisen paljon mainostettu etukäteen ja kaikille tuntui olevan yllätys, että niinkin monet naiset (yli 1600, eivätkä kaikki halukkaat edes mahtuneet mukaan) halusivat viettää itsenäisyyspäiväviikonloppunsa Yellow Springsissä Ohiossa.

Sekä konferenssissa pidettyjen puheiden että paikalla olleiden naisten kirjoittamien lukuisten kommentaarien lukemisen perusteella⁶ ei ole lainkaan selvää mitä konferenssin järjestäjät luulivat tarjoavansa 'sosialistisen feminismin' nimissä. Yhtenäisyyden periaatteet, jotka nostettiin ensisijaisiksi konferenssin kannalta, sisälsivät kaksi kohtaa jotka on aina liitetty radikaalifeminismiin ja jotka tosiasiaassa ovat *vastakkaisia* sosialistiselle näkökulmalle. Ensimmäinen periaate julisti: "Me tunnustamme autonomisen naisliikkeen olemassaolon tarpeen ja tuemme sitä koko

⁶ Selostuksia konferenssista löytyy melkein jokaisesta feministisestä tai sosialistisesta lehdestä noin kuukauden kuluttua itsenäisyyspäivästä. Barbara Ehrenreichin, Michelle Russellin ja Berkeley-Oakland Women's Unionin puheet on painettu julkaisuun *Socialist Revolution*, no. 26 (October-December, 1975); ja Charlotte Bunchin puhe "Not For Lesbians Only" ilmestyi *Questissa*, 2:2 (Fall 1975). Puolituntinen ääninauha on saatavilla Great Atlantic Radio Conspiracy, 2743 Maryland Avenue, Baltimore, Maryland 21218.

vallankumouksellisen prosessin ajan.” Toinen periaate kuului: ”Olemme yhtä mieltä siitä, että kaikki sorron muodot, perustuivat ne sitten rotuun, luokkaan, sukupuoleen tai lesbolaisuuteen, liittyvät toisiinsa, ja että taisteluiden sorrosta vapautumiseksi tulee olla samanaikaisia ja ne on käytävä yhteistoiminnallisesti.” Kolmannessa periaatteessa ilmoitettiin pelkästään ”sosialistisen feminismin olevan vallankumouksellinen strategia” ja neljännessä ja viimeisessä kehoitettiin järjestämään keskusteluja ”taistelun ja yhtenäisyyden hengessä”.

Tämä on tietenkin maukkaista periaatteista koottu uskomaton pitopöytä – menyy, jonka tarkoituksena on houkutella käytännöllisesti katsoen jokaista. Mutta kun ’sosialistiset’ feministit tarjoilevat pääruokana itsenäistä naisliikettä ja kun he väittävät luokkasorron olevan vain yksi – eikä muita tärkeämpi – monista sorron muodoista, niin se ei ole enää sosialismia (kuten sen marxilaiset arvostelijat toteavatkin).

Sosialistiset feministit eivät kuitenkaan seuraa radikaalifeminismin johtopäätelmiä loppuun asti. Jos he seuraisivat, he hyväksyisivät vielä yhden periaatteen: hierarkiattomat rakenteet ovat olennaisia feministiselle käytännölle. Tämä on tietenkin liikaa kenelle tahansa sosialistille. Mutta sitä se tarkoittaa, että radikaalifeminismi sopii paljon paremmin yhteen erään anarkismin suuntauksen kuin sosialismin kanssa. Tämä suuntaus on *yhteiskunta*-anarkismi (joka tunnetaan myös kommunistisena anarkismina) – ei individualistinen anarkismi tai anarkokapitalismi.

Tässä ei ole mitään uutta niille feministeille, jotka ovat tutustuneet anarkistisiin periaatteisiin – mutta vain hyvin harvat feministit ovat. Se on ymmärrettävää, koska anarkismi on saanut vain huonoa julkisuutta tai vaihtoehtoisesti ei lainkaan julkisuutta. Jos feministit tunsivat anarkismia paremmin, he eivät pitäisi sosialismia niin varmana keinona taistelussa seksististä sortoa vastaan. Feministien täytyy epäillä kaikkia yhteiskuntateorioita, joissa on sisäänrakennettuna johtajat-seuraajat -asetelma, aivan sama miten ’demokraattiseksi’ tätä keskitettyä rakennetta väitetään. Naiset kaikissa luokissa, roduissa ja elämäntilanteissa ovat olleet herruuden vastaanottavana osapuolena liian pitkään halutakseen vaihtaa yhden herrajoukon toiseen. Me tiedämme kenellä valta on, eikä (muutamaa harvaa poikkeusta lukuunottamatta) se ole meillä.

Monet nykyiset anarkistiset feministit ovat osoittaneet kytkentöjä yhteiskunta-anarkismin ja radikaalifeminismin välillä. Lynne Farrow kirjoitti, että ”feminismi toteuttaa käytännössä sitä mitä anarkismi saarnaa”. Peggy Kornegger uskoo, että ”feministit ovat olleet tiedostamattomia anarkisteja sekä teoriassa että käytännössä monta vuotta”. Ja Marian Leighton mainitsee, että ”hienoinen ero radikaalifeminististä anarkofeministiksi on siinä, että ottaa yhden askeleen eteenpäin itsetietoisessa teoreettisessa kehityksessään”.⁷

⁷ Lynne Farrow, ”Feminism as Anarchism”, *Aurora*, 4 (1974), 9; Peggy Kornegger, ”Anarkismi – kytkennät feminismiin”, *Anarkisti!* #2/1992, 15; Marian Leighton, ”Anarcho-Feminism and Louise Michel”, *Black Rose*, 1 (April 1974), 14.

”Me rakennamme autonomiaa
Alati kasvavan synteessin prosessia
Kaikille eläville olennoille.
Me levitämme
Spontaanisuutta ja luomista
Me opimme
Tasavertaisten suhteiden iloja
Sisariemme joukossa
Ilman herruutta.
Me tuhoamme herruuden
Kaikissa muodoissaan.”

Tämä laulu ilmestyi radikaalifeministisessä sanomalehdessä nimeltä *It Aint Me Babe*⁸, jonka julkaisutietojen yhteydessä on lause ”loppu kaikille hierarkioille”. Sanomalehteä ei oltu nimetty anarkistiseksi (tai anarkistis-feministiseksi), mutta yhteydet ovat huomiota herättäviä. Lehti valaisee paljolti sitä mistä naisten vapautusliikkeessä oli kysymys sen uudelleen nousun alkuvuosina. Ja nimenomaan tämä henki menetetään, jos sosialistisen feminismin sekasikiö alkaa juurtua, tai jos jumalattaren palvelonta tai lesbolaiskansakunta saavat naiset vakuuttuneiksi siitä, että on rakennettava uusia ylivallan ja alistumisen muotoja.

Radikaalifeminismi ja anarkistinen feminismi

Radikaalifeministit ja kaikki yhteiskunta-anarkistiset feministit ovat tekemisissä yhteisten kysymysten kanssa: päätäntävalta oman ruumiin suhteen; vaihtoehdot ydinperheelle ja heteroseksuaalisuudelle; uudet lastenhoitomenetelmät, jotka vapauttavat vanhemmat ja lapset; taloudellinen itsemäärääminen; sukupuolisten stereotyyppien lakkauttaminen kasvatuksessa, mediassa ja työpaikoilla; sortavien lakien poistaminen; miehisen auktoriteetin, omistajuuden ja naisiin kohdistuvan vallan lopettaminen; naisten varustaminen keinoilla joilla he voivat kehittää taitojaan ja positiivista asennoitumista itseensä; sortavien tunnesiteiden purkaminen; ja se mitä situationistit ovat kutsuneet ’arkielämän uudelleenlöytämiseksi’.

On siis olemassa monia kysymyksiä, joissa radikaalifeministit ja anarkistifeministit ovat yhtä mieltä. Mutta anarkistifeministit ovat kiinnostuneita vielä enemmän. Koska he ovat anarkisteja, he toimivat lopettaakseen kaikki valtasuhteet ja kaikki tilanteet, joissa ihmiset voivat sortaa toisiaan. Toisin kuin jotkut radikaalifeministit, jotka eivät ole anarkisteja, anarkistifeministit eivät usko, että valta, joka olisi naisten hallussa, voisi mahdollisesti johtaa pakkovallattomaan yhteiskuntaan. Ja toisin kuin sosialistifeministien enemmistö, he eivät usko, että mitään hyvää voi seurata joukkoliikkeestä, jossa on johtava eliitti. Lyhyesti: työläisten valtio sen enempää kuin matriarkaattikaan eivät lopeta sortoa jokaisen kohdalla. Päämääränä ei siten ole ’astua’ valtaan, kuten sosialistit mielellään jankuttavat, vaan lakkauttaa valta.

Vastoin yleistä uskoa kaikki yhteiskunta-anarkistit ovat sosialisteja. Toisin sanoen he haluavat ottaa vaurauden harvojen käsistä ja jakaa sen yhteisön kaikkien jäsenten kesken. Ja he uskovat, että ihmisten tarvitsee toimia yhdessä toistensa kanssa yhteisönä sen sijaan että eläisivät eristettyinä yksilöinä. Anarkisteille keskeisiä kysymyksiä ovat valta ja yhteiskunnallinen hierarkia. Jos

⁸ December 1, 1970, 11.

valtio – jopa työläisiä edustava valtio – jatkaa olemassaoloaan, se perustaa herruuden muodot uudelleen, eivätkä jotkut ihmiset enää ole vapaita. Ihmiset eivät ole vapaita pelkästään olemalla hengissä, eivätkä edes vaikka he olisivat taloudellisesti hyvintoimeentulevia. He ovat vapaita vasta sitten, kun heillä on valta päättää omasta elämästään. Naisilla on jopa miehiäkin vähemmän valtaa päättää omasta elämästään. Autonomian saavuttaminen ja sen vaatiminen kaikille on anarkistifeministien tärkein päämäärä:

”Valta ei kenellekään ja jokaiselle: jokaiselle valta omasta elämästään eikä kenenkään muun.”⁹

Käytännöstä

Tämä oli teoriaa. Entä käytäntö? Siinäkin radikaalifeminismillä ja anarkistisella feminismillä on paljon enemmän yhteistä keskenään kuin mitä kummallakaan on yhteistä sosialistisen feminismin kanssa.¹⁰ Molemmat toimivat rakentaakseen vaihtoehtoisia instituutioita ja ne molemmat ottavat tosissaan henkilökohtaisen poliittisuuden. Sosialistiset feministit taas ovat vähemmän taipuvaisia pitämään kumpaakaan näistä elintärkeänä vallankumoukselliselle käytännölle.

Vaihtoehtoisten organisaatiomuotojen kehittäminen tarkoittaa oma-apuklinikoiden perustamista sen sijaan, että tapeltaisiin siitä saadaanko yksi radikaali sairaalan johtokuntaan; se tarkoittaa naisten omia videoryhmiä ja sanomalehtiä kaupallisen television ja lehdistön sijaan; asuinyhteisöjä eristyneiden ydinperheiden sijasta; kriisikeskuksia raiskauksen uhreille; ruokaosuuskuntia; päiväkoteja, jotka ovat lasten vanhempien valvonnassa; ilmaisia kouluja; paino-osuuskuntia; vaihtoehtoisia radioryhmiä jne.

Ei kuitenkaan ole juuri mieltä rakentaa vaihtoehtoisia instituutioita, jos niiden rakenteet muistuttavat meille niin tuttuja kapitalistisia ja hierarkkisia malleja. Monet radikaalifeministit havaitsivat tämän jo varhain: tämän vuoksi he toimivat muokatakseen uuteen uskoon sitä tapaa, jolla naiset havainnoivat maailmaa ja itseään (tiedostusryhmien avulla), ja tämän vuoksi he toimivat järjestääkseen uudelleen työsuhteiden ja keskinäisen vuorovaikutuksen muotoja (pienissä, johtajattomissa ryhmissä, joiden tehtäviä kierrätetään ja joissa tiedot ja taidot ovat yhteisessä käytössä). Tämän he yrittivät tehdä hierarkkisessa yhteiskunnassa, jolla ei ole tarjottavanaan muita kuin epätasa-arvon malleja. Anarkistisen teorian ja organisoitumisen mallien tuntemuksesta olisi epäilemättä ollut apua. Tämän tiedon avulla radikaalifeministit olisivat saattaneet välttää joitakin tekemiään virheitä – ja olisivat saattaneet selviytyä paremmin joistakin kohtaamistaan vaikeuksista, kun he samanaikaisesti yrittivät muuttaa sekä itseään että yhteiskuntaa.

Otetaan esimerkiksi yhä jatkuva keskustelu ’vahvoista naisista’ ja siihen läheisesti liittyvä johtajuuskysymys. Radikaalifeministiset näkemykset voidaan tiivistää seuraavasti:

1. Naiset on onnistuttu pitämään kurissa eristämällä heidät toisistaan ja parittamalla heidät miesten kanssa herruuden ja alistumisen suhteisiin.

⁹ ”Lilith’s Manifesto”, Women’s Majority Union of Seattle, 1969. Uudelleenjulkaistu teoksessa Robin Morgan (ed.), *Sisterhood is Powerful* (New York: Random House, 1970), 529.

¹⁰ Paras ja yksityiskohtaisin kuvaus radikaalifeminismin ja anarkistifeminismin yhtenevyyksistä löytyy Peggy Korneggerilta, op.cit.

2. Miehet eivät vapauta naisia; naisten täytyy itse vapauttaa itsensä. Niin ei voi tapahtua, jos jokainen nainen yrittää vapauttaa itsensä yksin. Siksi naisten täytyy toimia yhdessä keskinäisen avun periaattein.
3. ”Sisaruus on voimaa”, mutta naiset eivät voi olla sisaria, jos he toistavat maskuliinisia heruuden ja alistumisen malleja.
4. Uusia organisaatiomuotoja täytyy kehittää. Ensisijainen muoto on pieni, johtajaton ryhmä; tärkeimpiä toimintatapoja ovat tasa-arvon vaaliminen, keskinäinen tuki ja taitojen ja tietojen jakaminen.

Vaikka monet naiset hyväksyivätkin nämä näkemykset, vielä useammat eivät niitä hyväksyneet. Jotkut vastustivat niitä alusta pitäen. Toiset pitivät niitä liian vaikeina toteuttaa ja tekivät valitettavasti sen johtopäätelmän, että tämänkaltainen kaunis idealismi ei koskaan toimisi käytännössä.

Ne, jotka hylkäsivät nämä ’tiedostamattomien anarkistien’ esiintuomat periaatteet, saivat ideologista tukea kahdesta tekstistä, jotka nopeasti kiersivät naisten vapautusliikkeen sanomalehdissä ja organisaatioissa. Ensimmäinen oli Anselma dell’Olio puhe Unite Womenin toisessa kokouksessa, joka pidettiin toukokuussa 1970 New Yorkissa. Puheessa, joka oli otsikoitu ”Jakautuneisuus ja itsetuho naisliikkeessä: Erokirje”, dell’Olio tilitti syitä, joiden vuoksi hän jätti naisliikkeen. Toinen teksti oli Jo Freemanin ”Hallinnottomuuden tyrannia” (Tyranny of Structurelessness), joka ilmestyi alunperin 1972 *The Second Wave* -lehdessä. Näissä molemmissa tuotiin esiin organisaatio- ja henkilökäytäntöjä koskevia kysymyksiä, jotka olivat ja ovat edelleen erittäin tärkeitä naisliikkeelle.

”Olen tullut ilmoittamaan jäähyväiseni naisliikkeelle ... Minut on tuhottu ... Opin kolme ja puoli vuotta sitten, että naiset ovat aina olleet toinen toisiaan vastaan ja että he ovat itsetuhoisia ja täynnä kyvyttömyyttä raivoa. En koskaan olisi uskonut näkeväni sitä päivää, jolloin tämä raivo – naamioituneena naismyönteisen lipun alla kulkeva pseudo-egalitaariseksi radikalismiksi – muuttuisi vasemmiston harjoittamaksi pelottavan pirulliseksi anti-intellektuaaliseksi fasismiksi ja että sitä käytettäisiin liikkeen sisällä lyömään yksittäisiä sisaria maahan Ku Klux Klanin omatekoisen tuomioistuinten hienovaraisuudella ja oikeudenmukaisuudella. Viittaan tietenkin henkilökohtaiseen, suoraan ja epäsuoraan hyökkäykseen, jonka kohteeksi liikkeen naiset, jotka ovat ponnistuksillaan onnistuneet mitään aikaansaamaan, ovat joutuneet. Jos sinä olet ... menestyjä, sinut leimataan välittömästi sensaationhakuiseksi opportunistiksi, armottomaksi palkkamurhaajaksi, joka on hankkimassa menestystä ja varallisuutta jättäen jälkeensä niiden epäitsekäiden sisarten kuolleet ruumiit, jotka ovat kätke-neet kykynsä ja uhranneet kunnianhimonsa Feminismin suuremmalle alttarille ... Jos epäonneksesi satut olemaan suorasukainen ja selkeäsanainen, sinua syytetään vallanhimoiseksi, elitistiksi, rasistiksi ja lopulta vielä kaikkein pahimmaksi: MIEHIIN SAMASTUJAKSI.”¹¹

Kun Anselma dell’Olio jätti nämä vihaiset jäähyväisensä liikkeelle, se sai aikaan kaksi asiaa: Joissakin naisissa se herätti kysymyksen siitä miten naiset voisivat lakkauttaa epätasa-arvoiset

¹¹ Puhe on saatavilla KNOW inc:sta.

keskinäiset valtasuhteensa tuhoamatta toisiaan. Toisissa se sai aikaan aivan päinvastaista: se tarjosi helpon oikeutuksen kaikille niille naisille, jotka olivat harjoittaneet ylivaltaa toisia naisia kohtaan mitä epäsisarellisin tavoin. Kuka tahansa, joka oli mukana naisten vapautusliikkeessä noihin aikoihin, tietää, että jotkut naiset väänsivät dell’Olion lausuman tarkalleen tähän muotoon: nimitä itseäsi itsevarmaksi, voimakkaaksi tai lahjakkaaksi ja suuri osa rumasta, tunteetomasta ja sortavasta käyttäytymisestä saa toisen nimen. Naiset, jotka esittäytyivät traagisina sankarittarina, jotka kateelliset tai harhaanjohdetut (ja tottakai paljon lahjattomammat) ’sisaret’ olivat tuhonneet, saattoivat luottaa sympaattiseen vastakaikuun joidenkin muiden naisten taholta.

Liikkeessä tuolloin mukana olleet naiset tietävät, että dell’Olion mainitsemia asioita *todella* tapahtui, eikä niitä olisi pitänyt tapahtua. Anarkistisen teorian tuntemus ei tietenkään riitä esittämään naisiin kohdistuvia diskriminoivia hyökkäyksiä, mutta opeteltaessa uusia tapoja suhtautua toisiin ja toimia yhdessä, olisi sellainen tuntemus voinut – nimenomaan *olisi* voinut – estää joitakin näistä tuhoisista erehdyksistä.

Ironista kyllä nämä erehdykset aiheutuivat radikaalifeministien vastenmielisyydestä konventionaalisia vallan muotoja ja epäinhimillisiä suhteita kohtaan, jotka syntyvät kun osa ihmisistä hallitsee muita. Kun radikaalifeministit ja anarkistifeministit puhuvat vallan lakkauttamisesta, he tarkoittavat irrottautumista kaikista instituutioista, kaikista sosialisointimuodoista ja kaikista tavoista joilla ihmiset pakottavat toisiaan tai suostuvat tulemaan pakotetuiksi.

Vakava ongelma naisliikkeessä syntyi määriteltäessä mitä pakko on. Vihamielisyys ’vahvaa’ naista kohtaan syntyi, koska hän oli henkilö, joka ainakin potentiaalisesti saattoi pakottaa häntä vähemmän selkeäsanaisia, vähemmän itsevarmoja ja vähemmän itsetietoisia naisia. Pakko on tavallisesti paljon hienovaraisempaa kuin fyysinen voima tai taloudelliset sanktiot. Toisen voi pakottaa ottamatta häneltä hänen työtään, lyömättä häntä tai pistämättä häntä vankilaan.

Vahvoilla naisilla oli alun alkaenkin valtava etu puolellaan. Usein he tiesivät enemmän kuin muut. Ja varmasti he olivat jo päässeet irti lamauttavasta sosialisointiosta, joka korosti passiivista, arkaa, sävyisää ja mukautuvaa käyttäytymistä – käyttäytymistä joka opetti naisia hymyilemään silloinkin kun heitä ei huvittanut, kuiskaamaan kun he halusivat huutaa ja laskemaan katseensa silloin kun heitä tuijotettiin aggressiivisesti. Vahvat naiset eivät pelänneet julkista puhumista: he eivät pelänneet ottaa ’miesten’ tehtäviä tai yrittää uusia asioita. Tai siltä ainakin vaikutti.

Pistetään ’vahva’ nainen samaan pienryhmään ’heikon’ kanssa, niin ’vahvasta’ tulee ongelma: Kuinka hän on hallitsematta? Kuinka hän jakaa kovalla työllä hankitut taitonsa ja itseluottamuksen sisartensa kanssa? Ja toisaalta: Kuinka ’heikko’ nainen oppii toimimaan omasta puolestaan? Kuinka voidaan edes kuvitella ’keskinäistä’ apua yksisuuntaisessa tilanteessa? Ja kuinka voidaan kuvitella ’sisaruutta’, kun ’heikko’ jäsen ei tunne olevansa tasavertainen ’vahvan’ kanssa?

Nämä ovat monimutkaisia kysymyksiä, joihin ei ole helppoja vastauksia. Ehkä paras vastaus ilmaistaan anarkistisessa sloganissa ”vahva kansa ei tarvitse johtajia”. Niiden meistä, jotka ovat oppineet selviytymään dominoimalla muita, samoin kuin niiden meistä, jotka ovat oppineet selviytymään suostumalla dominoitaviksi, täytyy uudelleensosiaalistaa itsensä olemaan vahvoja – ilman, että pelataan herruus-alistumis-pelejä – ja hallitsemaan sitä mitä itselle tapahtuu, hallitsematta kuitenkaan toisia. Tätä ei voida tehdä valitsemalla oikeita ihmisiä valtuustoihin tai seuraamalla puolueen oikeaa linjaa; eikä sitä liioin voida tehdä istumalla ja murehtimalla syntejään. Me rakennamme itsemme ja maailmamme uudelleen aktiivisuudella, onnistumisilla ja epäonnistumisilla, ja lopulta yhä useammilla onnistumisilla. Ja koko ajan meistä tulee vahvempia ja itseemme luottavaisempia.

Kun Anselma dell'Olio kritisoi radikaalifeministien yksilötason käytäntöjä, niin Jo Freeman nosti esiin vaikeita kysymyksiä organisaatorakenteesta. ”Hallinnottomuuden tyranniassa”¹² hän huomautti, ettei mitään ’rakenteetonta’ ryhmää ole olemassakaan ja ihmiset jotka sellaista väittävät huijaavat itseään. Kaikilla ryhmillä on rakenne. Ero on siinä onko niiden rakenne eksplisiittinen vai ei. Jos se on implisiittinen, niin piilossa on varmasti eliittejä, jotka kontrolloivat ryhmää – ja jokainen, niin johtajat kuin johdetutkin, kieltävät tämän tai ovat sen hämäämiä. Tätä on rakenteettomuuden ’tyrannia’. Sen ylittääkseen ryhmien täytyy perustaa avoimia, eksplisiittisiä rakenteita, jotka ovat jäsenille selviä.

Luulen että jokainen anarkistifeministi hyväksyisi hänen analyysinsä – tähän asti, eikä yhtään sen pitemmälle. Sillä Jo Freeman väitti myös, että nk. ’johtajattomat, rakenteettomat ryhmät’ olivat kyvyttömiä siirtymään puheista toimintaan. Ei ainoastaan ryhmän avoimen rakenteen puute, vaan myös sen pieni koko ja tiedostamisen korostaminen (puhe) tekivät siitä väistämättä tehotoman.

Jo Freeman ei väittänyt, että naisryhmien tulisi olla hierarkkisesti rakentuneita. Itse asiassa hän vaati johtajuutta, joka olisi ”hajaantunutta, joustavaa, avointa ja väliaikaista”. Hän vaati organisaatioita, jotka perustuisivat vastuulle, vallan jakamiseen mahdollisimman monille henkilöille, tehtävien kierrätykseen, taitojen jakamiseen sekä informaation ja voimavarojen levitykseen. Kaikki hyviä yhteiskunta-anarkistin organisaatioperiaatteita! Mutta se, että hän panetteli tiedostamisryhmiä ja suosi suuria alueellisia ja kansallisia organisaatioita, ei poikennut mitenkään vanhoista toimintatavoista ja siten hän implisiittisesti hyväksyi hierarkkisten rakenteiden jatkuvuuden.

Suuret ryhmät organisoidaan siten, että valta ja päätöksenteko delegoidaan harvoille – ellei sitten ole kyse pienten kollektiivien muodostamasta horisontaalisesta verkostosta, mitä Freeman ei kuitenkaan maininnut. Miten NOW:n kaltainen ryhmä, jolla oli 60 000 jäsentä vuonna 1975, kierrättää tehtäviä, jakaa taitoja ja varmistaa, että kaikki informaatio ja resurssit ovat jokaisen saatavilla? Ei mitenkään! Sellaisilla ryhmillä on puheenjohtaja, johtokunta, keskustoimisto ja jäsenistö, josta osa toimii paikallisosastoissa ja osa on yksittäisiä jäseniä. Harvoilla sellaisilla ryhmillä on juurikaan suoraa demokratiaa ja harvat niistä opettavat jäsenilleen uusia keskinäisiä toiminta- ja suhtautumistapoja.

”Hallinnottomuuden tyrannian” valitettava vaikutus oli se, että se liitti toisiinsa laajan organisaation, muodollisen rakenteen ja onnistuneen suoran toiminnan tavalla, jossa monien mielestä tuntui olevan järkeä. Monista naisista tuntui, että taistelussa yhteiskunnallista sortoa vastaan laaja organisaatio oli välttämätön – ja mitä laajempi, sen parempi. Mielikuva voimasta voimaa vastaan: norsua ei tapeta ilmakiväärillä, eikä patriarkaalista valtiota kaadeta pienryhmällä. Naisille, jotka hyväksyvät väitteen siitä, että suuri koko merkitsee suurta tehokkuutta, ei jää muita organisaatiovaihtoehtoja kuin NOW:n kaltaiset laajat liberaalit ryhmittymät tai sosialistiset massaorganisaatiot.

Kuten niin monien muidenkin järkeviltä tuntuvien asioiden kanssa, niin tässäkin logiikka pettää. ’Yhteiskunnallinen sorto’ on reifikaatio, yletön, halvaannuttava, tuotettu kokonaisuus, joka on suurta pääasiassa siinä mielessä, että sama sorto kohdistuu niin moniin meistä. Mutta huolimatta siitä kuinka läpitunkevaa tai ennustettavaa sorto on, se on miltei aina jonkun *yhden* meihin kohdistamaa – vaikka tuo henkilö toimisikin valtion edustajana tai hallitsevan rodun, sukupuolen tai luokan jäsenenä. Massiiviset poliisirynnäkököt koollaolevien joukkojemme kimppuun ovat

¹² Jo Freeman, ”Hallinnottomuuden tyrannia”; ”The Tyranny of Structurelessness”, *The Second Wave*, 2:1 (1972).

harvinaisia; poliisivirkailija, pomo tai aviomies, joka toteuttaa hänelle myönnettyä seksististä tai autoritaarista rooliaan, kohtaa meidät tietyissä arkielämämme pisteissä. Institutionalisoitua sortoa on olemassa, laajassa mittakaavassa, mutta sitä vastaan harvoin tarvitsee hyökätä (ja harvoin voi hyökätä) suurella joukolla. Pienryhmän – tai toisinaan jopa yhden ainoan yksilön – sissitaktikka sopii mainiosti kostoksi.

Toinen ”Hallinnottomuuden tyrannia” -menteliteetin (ellei suoranaisesti artikkelin) valitettava vaikutus oli se, että siinä ruokittiin ihmisten stereotyyppisiä käsityksiä anarkisteista. (Ihmiset eivät tosin yleensä niele jotakin, elleivät ole nälkäisiä.) Yhteiskunta-anarkistit eivät vastusta rakennetta: he eivät vastusta edes johtajuutta, edellyttäen, että siihen ei sisälly mitään palkkiota tai etuoikeutta ja edellyttäen, että se on väliaikaista ja tarkoitettu aivan tiettyä tehtävää varten. Kuitenkin *hierarkkisesta* rakenteesta irtihaluavat anarkistit kuvataan lähestulkoon aina kaavamaisesti sellaisiksi, jotka eivät halua minkäänlaista rakennetta. Valitettavasti kuva hajanaisesta hanhiparvesta, kaoottisista anarkistinaisista ajeltiin vailla suuntaa otti tulta. Esimerkiksi *Quest* uudelleenjulkaisi vuonna 1976 toimitetun version Charlotte Bunchin ja Beverly Fisherin 1972 Feminist Radio Networkille antamasta haastattelusta. Tavallaan kaikkein mielenkiintoisin seikka haastattelussa oli se, että *Questin* toimittajat pitivät siinä esitettyjä kysymyksiä niin ajan-kohtaisina vielä 1976. (”Me näemme aivan samaa johtajien halveksuntaa ja rakenteettomuuden ylistystä jollaista esiintyi viisi vuotta sitten.”¹³) Mutta Bunchilla oli tuohon aikaan myös äärimmäisen kiinnostavaa sanottavaa. Hänen mukaansa pyrkimys ratkaista rakenteen ja johtajuuden ongelmat oli ”hyvin voimakas anarkistinen halu. Se oli järkevä halu, mutta epärealistinen”¹⁴. Anarkistit, jotka ovat tottuneet siihen, että heitä kutsutaan epärealistisiksi, huomaavat, että koko homman epärealistisuus oli ilmeisestikin niissä ongelmissa, joita naisliikkeellä itsellään oli organisoitumisensa suhteen – ongelmia piilotetun johtajuuden ja median luomien ’johtajien’ suhteen; ongelmia saavuttaa kiinnostuneita mutta sitoutumattomia naisia; ongelmia paljon aikaa omaavien keskiluokkaisten naisten yliedustuksen vuoksi; ongelmia liikkeen hahmottomuuden vuoksi; ongelmia siksi, että puuttui erityisiä tehtäväryhmiä, joihin naiset olisivat voineet liittyä; ongelmia vihamielisyyden suhteen, jota kohdistettiin johtajuutta tai aloitteellisuutta osoittaviin naisiin. Raskaita syytteitä! Nämä hyvinkin todelliset ongelmat eivät kuitenkaan olleet anarkismin aiheuttamia, eikä niitä paranneta etujoukkoajattelulla tai reformismilla. Nimittämällä näitä järjestäytymiseen liittyviä ongelmia ’anarkistisiksi’, feministit kieltävät anarkistien rikkaan tradition ja samaan aikaan tarjoavat ratkaisuja, jotka ovat anarkistisia, vaikka he eivät ilmiselvästikään sitä tajua. Bunch ja Fisher esittivät mallin johtajuudelle, jossa jokainen osallistuu päätöksentekoon, joka on tarkoitettu tiettyyn tilanteeseen ja joka on määräaikaista. Fisher kritisoi NOW:ta ”hierarkkisesta johtajistosta, joka ei ole vastuussa laajalle jäsenistölle”¹⁵ ja Bunch esitti, että ”johtajuus merkitsee ihmisiä, jotka tekevät aloitteita, toteuttavat asioita, joilla on ideoita ja mielikuvitusta uusien asioiden aloittamiseen ja jotka osoittavat erityisiä taitoja eri alueilla”¹⁶ Mitä heillä on sitten esitettävänä, ettei näitä naisia vaiennettaisi vääranlaisen tasa-arvon nimissä? ”Naiset lopettavat vahvojen naisten lannistamisen vain, jos he itse ovat vahvoja”¹⁷. Tai kuten aiemmin jo totesin: vahva kansa ei tarvitse johtajia. Ja eteenpäin!

¹³ ”What Future for Leadership?”, *Quest* 2:4 (Spring 1976), 13.

¹⁴ *Ibid.*, 4.

¹⁵ *Ibid.*, 9.

¹⁶ *Ibid.*, 8.

¹⁷ *Ibid.*, 12.

Situationismi ja anarkistifeminismi

”Maailman muuttaminen ja elämän rakenteen muuttaminen ovat yksi ja sama asia.”¹⁸

”Henkilökohtainen on poliittista.”¹⁹

Anarkistit joutuvat kuulemaan usein, että heiltä puuttuu teoria, joka auttaisi uuden yhteiskunnan rakentamisessa. Parhaassakin tapauksessa anarkistien parjaajat väittävät holhoavasti, että anarkismi kertoo meille mitä *ei* saa tehdä. Älkää salliko byrokratiaa tai hierarkkista auktoriteettia; älkää antako etujoukkopuolueen tehdä päätöksiä; älkää polkeko minua. Älkää polkeko ketään. Tästä perspektiivistä anarkismi ei ole mikään teoria. Se on kokoelma varoittavia käytäntöjä, vapaudellisen omantunnon ääni – aina idealistinen, joskus hieman hillitön, silloin tällöin vanhentunut, mutta tarpeellinen muistuttaja.

Tässä huomautuksessa on enemmän kuin totuuden siemen. On kuitenkin olemassa anarkistisen ajattelun suuntauksia, jotka pystyvät tarjoamaan teoreettisen viitekehyksen maailman analysoimiselle ja sen muuttamiseen tähtäävälle toiminnalle. Radikaalifeministit, jotka tahtovat ottaa tuon ”askeleen itsetietoiseen teoreettiseen kehittymiseen”²⁰, löytävät suurimmat mahdollisuudet ehkä situationismista.

Situationismin arvo anarkistis-feministiselle analyysille on siinä, että situationismi liittyy sosialistisen tietoisuuden kapitalistisen sorron ensisijaisuudesta anarkistiseen painotukseen koko julkisen ja yksityisen elämän muuttamisesta. Näkemys kapitalistisesta sorrosta on tärkeä. Aivan liian usein anarkistit tuntuvat olevan tietämättömiä siitä, että tämä taloudellinen järjestelmä riistää useimpia ihmisiä. Mutta aivan liian usein ovat myös sosialistit – ja erityisesti marxilaiset – sokeita sille tosiasialle, että ihmisiä sorretaan elämän jokaisessa aspektissa: työssä, siinä mitä kutsutaan vapaa-ajaksi, kulttuurissa, henkilökohtaisissa suhteissa – aivan kaikessa. Ja vain anarkistit vaativat, että ihmisten täytyy muuttaa elinolosuhteensa *itse* – sitä ei voida tehdä heidän puolestaan. Ei puolue, ei liitto, eivät ’organisoijat’, eikä kukaan muukaan.

Situationismin peruskäsitteet ovat ’tavara’ ja ’spektaakkeli’. Kapitalismi on muuttanut kaikki sosiaaliset suhteet tavarasuhteiksi: markkinat hallitsevat kaikkea. Ihmiset eivät ole pelkästään tuottajia ja kuluttajia tiukassa taloudellisessa mielessä, vaan koko heidän jokapäiväisen elämänsä rakenne perustuu tavarasuhteisiin. Yhteiskuntaa ”kulutetaan *kokonaisuudessaan* – sosiaalisten suhteiden ja rakenteiden kokonaisuus on tavaratalouden keskeinen tuote.”²¹ Tämä on epäilemättä vieraannuttanut ihmiset omasta elämästään, ei ainoastaan työvoimastaan; sosiaalisten suhteiden kuluttaminen tekee ihmisestä oman elämänsä passiivisen sivustakatsojan. *Spektaakkeli* tarkoittaa siten tavarataloudesta nousevaa kulttuuria: näyttämö on valmiina, esitys alkaa, me taputamme silloin kun luulemme olevamme onnellisia ja haukottelemme kun olemme kylmästyneitä, mutta me emme voi lähteä pois kesken esityksen, koska teatterin ulkopuolella ei ole mitään mihin mennä.

Viime aikoina yhteiskunnallinen näyttämö on kuitenkin alkanut murentua ja siten on tullut mahdolliseksi rakentaa teatterin ulkopuolelle toinen maailma – tällä kertaa todellinen maailma,

¹⁸ Strasbourg Situationists, *Once the Universities Were Respected*, (1968), 38.

¹⁹ Carol Hanisch, ”The Personal is Political”, *Notes from the Second Year* (New York: Radical Feminism, 1970), 76-78.

²⁰ Leighton, op.cit.

²¹ Point-Blank!, ”The Changing of the Guard”, *Point-Blank!* (October 1972), 16.

johon jokainen meistä osallistuu suoraan subjektina, eikä objektina. Tämän mahdollisuuden situationistinen ilmaisu on 'arkielämän uudelleenlöytäminen'.

Miten jokapäiväinen elämä löydetään uudelleen? Luomalla tilanteita, jotka rikkovat sen mitä pidetään asioiden luonnollisena järjestyksenä – tilanteita, jotka järjestyttävät ihmiset pois tavanomaisista ajattelu- ja käyttäytymistavoista. Vasta sitten he voivat toimia, tuhota tuotetun speaktaakkelin ja tavaratalouden, so. kapitalismin kaikissa muodoissaan. Vasta sitten he voivat luoda itselleen vapaan ja vieraantumattoman elämän.

Tällä aktivistisella, yhteiskunta-anarkistisella teoriolla on huomattavaa yhteneväisyyttä radikaali-feministisen teorian kanssa. Tavarain ja speaktaakkelin käsitteet soveltuvat erityisen hyvin naisten elämään. Monet radikaalifeministit ovat itse asiassa kuvanneet niitä yksityiskohtaisesti, asettamatta niitä kuitenkaan situationistiseen yhteyteen²². Se kuitenkin laajentaisi analyysiä osoittamalla naisten aseman orgaaniseksi osaksi kokonaisyhteiskuntaa ilman, että tarvitsee samalla osallistua sosialistien reduktionistisiin peleihin. Naisiin kohdistuva sorto on osa kapitalistisesta taloudesta johtuvaa yleistä, ihmisiin kohdistuvaa sortoa, eikä se naisiin kohdistuvana ole yhtään sen vähäisempää kuin muidenkaan sorto. Eikä situationistisesta perspektiivistä tarkasteltuna tarvitse olla mihinkään erityisryhmään kuuluva nainen joutuakseen sorretuksi. Ei tarvitse olla osa proletariaattia – joko kirjaimellisesti teollisuustyöläinen tai metaforisesti sellainen joka ei ole varallisuudeltaan itsenäinen. Ei tarvitse hiiskumatta odottaa sosialistifeministien manifesteja kertomaan mihin kelpaa – kotirouvana (uusintamassa seuraavaa työläisten sukupolvea), valkokaulestyöläisenä, opiskelijana tai valtion työllistämänä keskitason akateemisen ammatin harjoittajana (ja siksi osana 'uutta työväenluokkaa'). Ei tarvitse olla osa kolmatta maailmaa, ei lesbo, vanhus tai sosiaaliavun saaja. Kaikki nämä naiset ovat hyödyketalouden esineitä; speaktaakkelin passiivisia katselijoita. Ilmeisesti naiset ovat joissakin tilanteissa paljon pahemmassa jamassa kuin muut. Mutta samaan aikaan kukaan ei ole vapaa elämänsä jokaisella osa-alueella.

Naiset ja tavaratalous

Naisilla on kaksinainen suhde tavaratalouteen: he ovat sekä kuluttajia että kulutettavia. Kotirouvina he kuluttavat kotitaloustavaroita, joita he eivät ole hankkineet omilla rahoillaan, koska he eivät 'ansaitse' rahaa. Tämä saattaa antaa heille jonkun verran valtaa hankinnoissa, mutta hyvin vähän valtaa minkään muun elämänsä aspektin suhteen. Nuorina naimattomina heteroseksuaaleina naiset ovat sellaisten tavaroiden hankkijoita, jotka nostavat heidän arvoaan avio liittomarkkinoilla. Jos sattuu olemaan jotakin muuta – lesbo, vanhapiika, itseriittoisa uranainen – niin sellaisten naisten suhdetta markkinoihin kuluttajina ei ole niin tarkasti määritelty. Heidän odotetaan ostavan (ja mitä varakkaampia he ovat, sitä enemmän heidän odotetaan ostavan), mutta joillekin naistyypeille ostaminen ei merkitse ensisijaisesti naisroolin jonkun osa-alueen täyttämistä.

No oliko tässä mitään uutta? Eikö ajatus naisesta passiivisena kuluttajana, jota media manipuloi ja Madison Avenuen lipevät miehet holhoavat, ole liikkeen yliampuva klisee? No tuota, kyllä – ja ei. Situationistinen analyysi sitoo taloushyödykkeiden kulutuksen *ideologisten* hyödykkeiden kulutukseen ja kehottaa meitä sitten luomaan tilanteita (sissiaktioita monilla tasoilla), jotka rikkovat meille opetetun tavan hyväksyä maailma sellaisena kuin se on. Meidän ei tarvitse rypeä

²² Yksi valaisevimmista, varhaisista analyyseistä on: Meredith Tax, "Woman and Her Mind: The Story of Everyday Life", (Boston: Bread and Roses Publications, 1970).

syllisydessä, eikä arvostella naisia, jotka ovat 'ostaneet' kuluttajanäkökulman. Sillä he ovat todellakin *ostaneet* sen: sitä on myyty heille selviytymiskeinoksi heti elämän alusta lähtien. Osta tämä: se tekee sinut kauniiksi ja rakastettavaksi. Osta tuo: se pitää perheesi terveenä. Tunnetko itsesi masentuneeksi? Anna itsellesi iltapäivän hemmotteluhetki kauneussalongissa tai osta uusi leninki.

Syllisyys johtaa toimimattomuuteen. Vain toiminta, arkielämän *uudelleenlöytäminen* ja sen muuttaminen joksikin muuksi, voi muuttaa yhteiskunnallisia suhteita.

Lahja

Ajatellen että hän oli lahja
he alkoivat jo varhain paketoita sitä.
He kiillottivat sen hymyn
he laskivat sen katseen
he säätivät sen korvat puhelimen taajuudelle
he kiharsivat sen hiukset
he suoristivat sen hampaat
he opettivat sen hautaamaan toivomusluunsa
he kaatoivat hunajaa sen kurkusta alas
he pistivät sen sanomaan kyllä kyllä ja kyllä
he istuivat sen peukaloiden päälle.

*Tuossa paketissa on minun nimeni,
sanoi mies. Se on minulle.
Eivätkä he hämmästyneet lainkaan.*

He lähettivät lentosuukkoja ja iskivät silmää kun
mies vei sen kotiinsa. Hän pani sen pöydälle
jotta hänen ystävänsä saattoivat tarkastella sitä
sanoen *tanssi* sanoen *nopeammin*.
Hän syöksähti sen kuiluun
hän poltti nimensä syvemmälle.
Myöhemmin hän pani sen korokkeelle
kovieen spottivalojen alle
sanoen *työnnä* sanoen *kovempaa*
sanoen *juuri mitä halusinkin*
olet antanut minulle pojan.

- Carole Oles

Naiset eivät ole pelkästään tavaratalouden kuluttajia; heitä myös kulutetaan tavaroina. Tätä Olesin runo käsittelee ja tätä Meredith Tax on nimittänyt 'naisen skitsofreniaksi'. Tax konstruoi kotirouva-tavaran sisäistä monologia: "Minä en ole mitään silloin kun olen yksin. Itsessäni en ole mitään. Tiedän olevani olemassa vain koska joku, joka on todellinen, tarvitsee minua – aviomieheni ja lapseni."²³

Kun feministit kuvaavat naisen sukupuolirooliin sosiaalistumista ja kun he osoittavat mitä ominaisuuksia tyttölapsille opetetaan (emotionaalinen riippuvuus, lapsellisuus, epävarmuus,

²³ Tax, op.cit., 13.

kauneudesta huolehtiminen, mukautuvuus, passiivisuus jne.), he puhuvat perusteellisesta tavaraksi tuottamisesta – vaikka sitä ei yleensä siksi kutsutakaan. Kun he kuvaavat seksuaalisen objektifikaation sortavuutta, elämää ydinperheessä, superäitinä olemista tai työskentelyä aliarvostetuissa ja alipalkatuissa töissä, joihin useimmat naiset palkkatyömarkkinoilla joutuvat, he kuvaavat myös naista tavarana. Miehet, jotka kohtelevat naisia seksiobjekteina, kuluttavat naisia; lapset (jotka ovat naisten tuottamia) kuluttavat naisia, kun naiset omaksuvat superäidin roolin; autoritaariset aviomiehet, jotka odottavat naisten olevan alistuvia palvelijoita, kuluttavat naisia; ja pomot, jotka heittelevät naisia sisään ja ulos työmarkkinoilla ja jotka saavat maksimaalisen työvoiman irti minimaalisella palkalla, kuluttavat naisia. Lääketieteen tutkijat, jotka kokeilevat naisilla uusia ja vaarallisia ehkäisyvälineitä, kuluttavat naisia. Miehet, jotka ostavat naisten ruumiita kaduilta, kuluttavat naisia. Kirkko ja valtio, jotka odottavat naisten tuottavan seuraavan sukupolven jumalan ja isänmaan kunniaksi, kuluttavat naisia; poliittiset ja yhteiskunnalliset organisaatiot, jotka odottavat naisten 'tarjoavan vapaaehtoisesti' aikaansa ja energiaansa, kuluttavat naisia. Naisilla on tuskin käsitystä itsestään, koska heidän itseytensä on myyty muille.

Naiset ja speaktaakkeli

On vaikea kuluttaa ihmisiä, jotka pistävät tappelun pystyyn ja vastustavat ruumiidensa, mielensä ja arkielämänsä kannibalisoimista. Jotkut ihmiset onnistuvat pistämään hanttiin, mutta useimmat eivät vastusta tarpeeksi tehokkaasti, koska he eivät osaa. Ahdistajaamme on vaikea paikantaa, koska se on niin läpitukenä, niin tuttu. Me olemme tunteneet sen koko ikämme. Se on meidän kulttuurimme.

Situationistit luonnehtivat kulttuuriamme *speaktaakkeli*ksi. Speaktaakkeli kohtelee meitä passiivisina katsojina siinä minkä väitetään olevan meidän elämäämme. Ja kulttuuri speaktaakkelinä kattaa kaiken: me synnymme siihen, me sosiaalistumme siihen, me käymme siinä koulua, me työskentelemme ja rentoudumme siinä ja me suhtaudumme toisiin ihmisiin sen kautta. Jopa silloin kun kapinoimme sitä vastaan, speaktaakkeli usein määrittää kapinan. Viitsiikö joku arvioida niiden herkkien ja vieraantuneiden teinipoikien lukumäärän, jotka sukupolvi sitten muovasivat käytöksensä James Deanin ”Nuoren kapinallisen” mukaan? Kyse on *elokuvasta*, Hollywood-speaktaakkelistä, jolla kapitalistituottajat ja tähti tekivät rutosti rahaa.

Kapinalliset teot ovat siis speaktaakkelia *vastustavia* tekoja, mutta vain harvoin niin erilaisia, että ne *ylittäisivät* speaktaakkelin. Naisilla on käyttäytymistapoja, jotka osoittavat tyytymättömyyttä olemalla vastakkaista kuin odotetaan. Samaan aikaan nämä teot ovat kapinalliseita ja näin ollen miltei lakisäätteisiä varaventiileitä, jotka eivät muuta elämämme teatteria miksikään. Mitä kapinallisen naisen otaksutaan tekevän? Me kaikki tunnemme hänen tapansa käyttäytyä – näitä tapoja on sanomalehdissä, televisiossa parhaaseen katseluaikaan, best seller -listoilla, suosituissa aikakauslehdissä ja tietenkin arkielämässä. Perfektionistista taloudenpitoa arvostavassa asetelmassa kapinallinen voi olla hutilus; suurperheitä arvostavassa alakulttuurissa hän voi kieltäytyä tekemästä lapsia. Entä muita ennustettavia kapinallisuuksia? Hän voi uhmata naimisissa olevien naisten seksuaalista kaksinaismoraalia tekemällä syrjähyppyn (tai useita); hän voi ryyppätä; hän voi käyttää härskiä kieltä; hän voi saada hermoromahduksen; tai jos hän on nuori, hän voi 'esittää' (paljastava ilmaus!) karkaamalla kotoa ja naimalla monien miesten kanssa.

Mikä tahansa näistä asioista saattaa tehdä yksittäisen naisen elämän siedettävämmäksi (usein käy kuitenkin päinvastoin); ja kaikki ne saavat varmasti konservatiivit paasaamaan, että yhteis-

kunta on rappeutumassa. Mutta tämänkaltaiset käsikirjoitetut kapinat eivät ole vielä yhteiskuntaa rappeuttaneet, eivätkä todennäköisesti tule sitä tekemäänkään. Mikään vähempi ei riitä kuin suora hyökkäys kaikkia elämänolosuhteitamme vastaan.

Kun naiset puhuvat tuhoisien sukupuoliroolien, joihin heidät sosiaalistetaan, muuttamisesta, he valitsevat yhden seuraavista mahdollisista ratkaisuista:

1. Tytöt pitäisi sosiaalistaa enemmän tai vähemmän kuten pojatkin olemaan itsenäisiä, kilpailukykyisiä, aggressiivisia jne. Lyhyesti: maailma on miesten, joten naisen joka haluaa sopia siihen on oltava 'yksi pojista'.
2. Meidän pitäisi ylistää naisen roolia ja tajuta, että se, mitä olemme kutsuneet heikkoudeksi, on tosiasiaa vahvuutta. Meidän tulisi olla ylpeitä siitä, että olemme äidillisiä, hoivaavia, herkkiä, tunteellisia jne.
3. Ainoa terve henkilö on androgyyni henkilö: meidän pitää hävittää keinotekoinen ihmisyden jakaminen 'maskuliiniseen' ja 'feminiiniseen' ja edistää kummankin sukupuolen muuttumista sekoitukseksi kummankin parhaista puolista.

Näissä kolmessa mallissa henkilökohtaiset ratkaisut seksistisen sorron ongelmiin kattavat laajan alan. Pysy naimattomana; elä yhteisöllisesti (joko miesten ja naisten kanssa tai pelkästään naisten kanssa). Älä tee lapsia; älä tee poikalapsia; tee sellaisia lapsia kuin haluat, mutta pistä heidät vanhempien ja työläisten valvomaan päivähoidtoon. Hanki työpaikka; hanki parempi työpaikka; ole päällekkävyvä. Ole valistunut kuluttaja; käy oikeutta; opettele karatea; mene itse-tiedostuskursseille. Kehitä lesboa itsessäsi. Kehitä proletaarista identiteettiäsi. Kaikissa näissä on järkeä joissakin tilanteissa ja joillekin naisille. Mutta ne kaikki ovat vain osaratkaisuja paljon laajempiin ongelmiin, eikä mikään niistä edellytä maailman näkemistä laadullisesti eri tavalla.

Siksi me siirrymme osaratkaisuista yleisempiin ratkaisuihin. Tuhota kapitalismi. Lakkauta patriarkatti. Lyö heteroseksismi mäsäksi. Kaikki nämä ovat ilmeisen välttämättömiä tehtäviä rakennettaessa uutta ja todella inhimillisempää maailmaa. Marxilaiset ja muut sosialistit, yhteiskunta-anarkistit ja feministit – kaikki voivat olla yhtä mieltä. Mutta mitä sosialistit ja jopa jotkut feministit jättävät tämän ulkopuolelle on, että meidän täytyy murskata *kaikki* herruuden muodot. Tämä ei ole pelkkä iskulause. Kyseessä on kaikkein vaikein tehtävä. Se tarkoittaa, että meidän täytyy nähdä speaktaakkelin läpi, tuhota näyttämölavasteet ja tietää, että on olemassa muita tapoja tehdä asioita. Se tarkoittaa, että meidän täytyy tehdä enemmän kuin reagoida ohjelmoiduilla kapinoilla – meidän täytyy toimia. Me toimimme kollektiivisesti samalla kun itse kukin toimii itsenäisesti. Vaikuttaako tämä ristiriitaiselta? Se ei ole sitä – mutta se on hyvin vaikeaa toteuttaa. Yksilö ei voi muuttaa mitään kovinkaan paljon; siitä syystä meidän täytyy toimia yhdessä. Mutta sen toiminnan täytyy tapahtua ilman johtajia siinä mielessä kuin me ne tunnemme ja delegoimatta yhtään valtaa sen suhteen mitä me teemme ja mitä me haluamme rakentaa.

Voivatko sosialistit tehdä tämän? Tai patriarkat? Tai henkimaailmassa matkailijat? Te tiedättekin jo vastauksen. Toimikaa yhdessä heidän kanssaan, jos siinä tuntuu olevan mieltä, mutta älkää luopuko mistään. Älkää antako tuumaakaan periksi heille älkääkään kenellekään muullekaan.

Menneisyys johtaa meidän luoksemme
jos me pakotamme sen.
Muutoin se sitoo meidät
turvapaikkaansa josta ei ole ulospääsyä.
Me teemme historiaa tai se
tekee meidät.

- *Marge Piercy*

Suomentajien huomautuksia

Carol Ehrlichin ”Sosialismi, anarkismi ja feminismi” on Peggy Korneggerin artikkelin ”Anarkismi – kytkennät feminismiin” ohella yksi tärkeimmistä anarkismia ja feminismia yhdistelevistä kirjoituksista. Molemmat kirjoitukset liittyvät 1970-luvun amerikkalaiseen ”toisen aallon feminismiin”. Vaikka parinkymmenen vuoden aikana on tapahtunut laajojakin yhteiskunnallisia muutoksia, ei naisten asemassa ole kuitenkaan tapahtunut sellaisia muutoksia, mihin 1970-luvun radikaalifeministit pyrkivät. Osittain kehitys on ollut jopa päinvastaista: miehet ovat iskeneet takaisin ja feministit on nostettu syntipukeiksi milloin mihinkin yhteiskunnalliseen onnettomuuteen.

Vaikka Ehrlichin artikkeli on edelleen hyvin ajankohtainen, on siinä myös 1970-luvun amerikkalaista painolastia. Ensinnäkin 1970-luvulla sosialististen valtioiden ja sosialismin asema oli aivan toinen kuin nykyisin. Toisekseen Yhdysvalloissa anarkismiin liitetään yleisesti huomattavia individualistisia ja jopa kapitalistisia sävyjä. Sellaisesta anarkismista Ehrlich vuorostaan pyrkii erottautumaan ehkä korostetun yhteisöpainotteisin äänenpainoin.

Käsitteellä ”social anarchism” ei käsittäksemme ole vakiintunutta suomenkielistä vastinetta. ”Yhteisöanarkismi” olisi ollut harhaanjohtava käänös, joten olemme päätyneet muotoon ”yhteiskunta-anarkismi”.

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Carol Ehrlich
Sosialismi, anarkismi ja feminismi
1977

Haettu 3.2.2014 osoitteesta: [https://sites.google.com/site/vallankritiikki/artikkelit/
carol-ehrich-socialismi-anarkismi-ja-feminismi](https://sites.google.com/site/vallankritiikki/artikkelit/carol-ehrich-socialismi-anarkismi-ja-feminismi)

Alkuperäisteksti Carol Ehrlich: "Socialism, anarchism, and feminism". Julkaistu Research Group Onen raporttina no. 26 tammikuussa 1977. Julkaistu suomeksi pamflettina 1997. Suomentaneet Ulla Vehaluoto & Hannu Toivanen.

fi.theanarchistlibrary.org